

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Філологічні зошити. Літературознавство:

ЗБІРНИК СТУДЕНТСЬКИХ
НАУКОВИХ СТАТЕЙ

ВИПУСК VIII

Рівне – 2020

ББК 83

Ф 54

УДК 82

Філологічні зошити. Літературознавство: зб. студ. наук. ст. Вип. VIII / ред. кол. О. Кирильчук [та ін.]. – Рівне : РДГУ, 2020. – 97 с.

У збірнику вміщені студентські наукові розвідки, результати бакалаврських та магістерських досліджень з актуальних проблем українського літературознавства, теорії літератури, компаративістики та методики викладання української літератури. Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, студентами, вчителями-словесниками.

Рекомендовано до друку рішенням кафедри української літератури
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 3 від 20 лютого 2020 р.)

Рецензент:

ШАНЮК В. І., кандидат філологічних наук, доцент (Національний університет водного господарства і природокористування).

Редакційна колегія:

ЗАХАРЧУК І. В., доктор філологічних наук, доцент;

БЕСТЮК І. А., кандидат філологічних наук, доцент;

КИРИЛЬЧУК О. М., кандидат філологічних наук, доцент (головний редактор);

КРУПКА М. А., кандидат філологічних наук, доцент;

ТХОРУК Р. Л., кандидат філологічних наук, доцент.

ЗМІСТ

БЕРНАЦЬКА АЛІНА Моделі характеротворення у романі Максима Кідрука «Де немає Бога» 7	7
БУХАЛЬСЬКА БОГДАНА Урбаністична топографіка у романі Олександра Ірванця «Рівне/Ровно (Стіна)» 13	13
ГАРМАНЮК БОГДАНА Містика у художній структурі роману Макса Кідрука «Не озирайся і мовчи» 17	17
ГРЕБЕНЕЦЬ МАРІЯ Мотив межової ситуації у драмі «Алмазне жорно» Івана Кочерги крізь призму філософії 22	22
ГУЛЕЧКО АНАСТАСІЯ Художні стратегії репрезентації минулого у романі Юрія Винничука «Танго смерті» 27	27
ДЕМЧУК ВІКТОРІЯ Жанрова природа ретродетективу (на матеріалі роману Владислава Івченка та Юрія Камаєва «Стовп самодержавства, або 12 справ Івана Карповича Підпригори»)..... 32	32
КУК НАДІЯ П'єса Миколи Куліша «Мина Мазайло» як сатиричний текст..... 38	38
КУХАРЧУК ОКСАНА Сільський апокаліпсис Миколи Куліша 42	42
ЛОЙКО ІВАННА Світ дитинства в есеїстиці Оксани Забужко 46	46
МАЛІНОВСЬКА КАРІНА Художні моделі репрезентації травматичного досвіду у повісті «Поza межами болю» Осипа Турянського 50	50
МИРОНЮК ОЛЬГА Художнє відображення Другої світової війни у романі Тетяни Пахомової «Я, ти і наш мальований і немальований Бог» 55	55

МОРОЗ ТЕТЯНА

Белетризація звичаєвого права у романі

Пантелеймона Куліша «Чорна рада» 60

ОЛЕКСЮК ОЛЕКСАНДРА

Моделювання національних характерів

у прозі Михайла Коцюбинського 66

ПІСКЛЯК ОЛЕНА

Друга світова війна і досвід сучасної української літератури..... 71

ПОНОРЧУК ІРИНА

Жінка в умовах Голодомору: Світлана Талан «Розколоте небо»..... 76

ПРОКОПЧУК ТЕТЯНА

«Вид на Толедо»: картина Ель Греко в поетичних версіях

Вадима Лесича й Патриції Килини 82

СИТКІВ МАРІЯ

Тема влади у драматургії Валерія Шевчука

(на матеріалі драм «Вертеп», «Птахи з невидимого острова»)..... 87

СТАСЮК КАТЕРИНА

«Хвороба як метафора» (за Сьюзен Зонтаг):

українська проза на початку третього тисячоліття..... 93

CONTENTS

BERNATS'KA ALINA Modeling of Characters in Novel «The Place Where God Is Not Exist» by Max Kidruk.....	6
BUCHALS'KA BOHDANA Urban Topography in Novel «Rivne/Rovno (The Wall)» by Olexander Irvanets	12
HARMANYUK BOHDANA Mystics Parameters in Fictional Structure of Novel «Do Not Look Forward and Be Silence» by Max Kidruk.....	16
HREBENETS' MARIYA Metaphysical Motif of Being on the Edge in Drama «Diamond Millstone» by Ivan Kocherga	21
HULECHKO ANASTHASIYA Art Strategies of Representation of the Past in Novel «Tango for Death» by Yurii Vynnychuk.....	26
DEMCHUK VICTORIYA Genre Parametres of Retrodetective (on materials of novel «Pillar of Autocracy, or 12 Actions against Ivan Karpovych Pidipryhora») by Vladyslav Ivchenko and Yurii Kamayev.....	30
COOK NADIYA Play «Myna Mazailo» by Myckola Kulish as a Saturical Text.....	36
KUCHARCHUK OXANA Village Apocalypses of Mychola Kulish.....	40
LOIKO IVANNA World of Childhood in Essays by Oxana Zabuzhko.....	44
MALYNOVS'KA KARYNA Fictional Models of Representation of Traumatic Experience in Long Story «Beyond the Edge of Pain» by Osyp Turyans'kyi.....	48

MYRONYUK OLGA

Traumatic Experience of World War the Second in Novel

«Me, You and Our Painted and Non-Painted God»

by Tetyana Pakhomova55

MOROZ TETYANA

Fictional parameters of habitual life of the Ukrainians in novel

«Black Council» by Panteleimon Kulish's60

OLEXYUK OLEXANDRA

Modelling of Ethnic-Coloured Characters

in Prose of Myckailo Kotsyubyns'kyi66

PISKLYAK OLENA

World War the Second and an Experience of

Contemporary Ukrainian Literature71

PONORCHUK IRYNA

Woman in times of Holodomor: Svitlana Talan «Split the Sky».....76

PROKOPCHUK TETYANA

«View of Toledo»: a Painting by El Greco

in Poetical Versions by Vadym Lesych and Patriitsiya Kylyna.....82

SYTKIV MARIYA

Motif of Authority in Drama by Valeryi Shevchuk

(on the materials of plays «Puppet-Show», «Birds from Invisible Island»)....87

STASYUK KATHERYNA

«A Metaphor of Illness»: (following to Susan Sohntag)93

Іванна Лойко

Науковий керівник – канд. філол. наук Тхорук Р. Л

СВІТ ДИТИНСТВА В ЕСЕЇСТИЦІ ОКСАНИ ЗАБУЖКО

У статті проаналізовано есеї різних періодів творчості Оксани Забужко, окреслено тематику дитинства та класифікацію есеїстики з цих питань.

Ключові слова: есеїстика, дитинство, автобіографія.

The article analyzes the essays of different periods of Oksana Zabuzhko's work, outlines the subject of childhood and the classification of essays on these issues.

Key words: essay, childhood, autobiography.

У творчості О. Забужко цікавими та малодослідженими лишаються автобіографічні сторінки її текстів, а саме про дитячі роки і на загал про все, що із ними пов'язано. Сама письменниця дає підстави думати, що талант проявляється і плакається із ранніх років. Однак мене цікавить наразі не так художній дискурс, як есеїстика.

Її творчий доробок зараз активно студіюють та досліджують такі літературознавці, як: Я. Голобородько [2], Т. Гундорова [3], Л. Таран [10] та інші. Проте осмислення есеїстики як окремого блоку текстів фактично немає, хоча варто згадати статті О. Гук [3], О. Данилівни[5], Н. Ваверчак [1]. Її зазвичай долучають лише частково до загального огляду.

Специфіка есеїстики ускладнює її дослідження, адже йдеться про свободу форми та змісту, парадоксальність у вираженні, які стали особливо сприятливими для актуалізації жанру. В Україні маємо кількох сучасних авторів, які успішно працюють у цьому напрямку, часто як колумністи певних видань (Ю. Андрухович, В. Неборак, Т. Прохасько, О. Ірванець).

Метою статті є виокремлення фрагментів есеїв, у яких йдеться про дитинство письменниці, та загалом написано про дітей. Читаючи есе О. Забужко, доволі часто натрапляємо на згадки про її дитячі роки. Умовно усі такі тексти можна розділити на дві групи: перша із них – це фрагменти, співвідносні із біографією письменниці; друга ж – про літературу дитинства та коментарі про авторів, які пишуть для/про дітей. Надалі намагатимемося розглянути їх детальніше та окреслимо тематику та перспективи літературознавчого аналізу цих звернень.

Для цього у статті буде проаналізовано есеї різних періодів творчості О. Забужко. Із наявних книг для аналізу відібрано три: «Хроніки від Фортінбраса» (1999), «З мапи книг і людей» (2012), «І знов я влізаю в танк...» (2016).

Перша із названих груп складається із роздумів над тим, як події власного і суспільного життя вплинули на формування особистості, про своє місце в житті. Привертає увагу насамперед есе «Дар маргінальності». Тут

описано не тільки деякі події, зафіксовано ще й емоції та почуття, що їх супроводжували, а також читаємо їх осмислення у річищі кількох тем: дитяча любов до подорожей, прогулянки у тата на плечах Хрещатиком: «Чітко пам'ятаю момент із раннього дитинства, коли посеред Хрещатика ...тато підняв мене собі на плечі, — і я ... побачила перед собою, замість непроглядного лісу ніг, море рухомих людських голів»; освіта «домашня» і «вулична»; країна, в якій народилася та ін.» [9, 333]. Спогади про батька, який працював електриком, а згодом був засуджений, вміщено в есе «Слово до читача». Дитячі враження фрагментарно представлені в есеї «Кімната сто один» («... я, також, як-не-як, зросла на “Алісі” й до нині перейнята до цієї культури невитравною ностальгійною ніжністю ...») [9, 11].

Взагалі, тема дитинства в есеях письменниці презентується не тільки на автобіографічному рівні («З раннього дитинства я зростала в добрій вірі, що писання віршів – то найважливіше з усіх земних занять»), а і на філософському («...письменницьке заняття вельми подібне до заняття дитини – обом належить ставити питання, а не відповідати на них») (есе «Входить Фортінбрас» [9, 24]). Філософічність дискурсу характеризує письмо письменниці в «Хроніках...», тут багато фрагментів пройнятих пафосом трагічним: «Проживши перші тридцять років свого життя в одному з найжорстокіших різновидів масового суспільства – в комуністичному, та ще й імперському, – одну річ я можу ствердити напевне: воно виграє не тим, що репресує взагалі всяку інакшість, – а тим, що вбиває до неї інтерес. Отой самий, “романо-творчий”» [9, 83].

Значно більше біографічних даних про О. Забужко отримуємо, ознайомившись зі збіркою «З мапи книг і людей». В есе «Жити» О. Забужко признається, що «свої бабусі по батькові ... я в дитинстві просто боялась» [8, 106]. Із есе «Коротка історія рок-н-ролу по-українськи» дізнаємося, що сім років дитинства О. Забужко провела у місті Луцьку, а її «няньками стабільно були «бабусі» (як тепер розумію, їм ледве добігало до шістдесятки!) з дипломами Карлового, Гейдельберзького та Віденського університетів» [8, 128]. У спогадах про С. Павличко (есе «Ефект присутності») підкреслює єдність покоління, однаковість досвіду, тому що «...в нас було однакове дитинство, однаковий, закладений із дому, «культурний генотип». Ми обидві були «татові доці». Нам обом у дитинстві забороняли телевізор, а в отрочстві косметичку...» [8, 139] Автобіографічну природу усієї творчості О. Забужко відзначає, зокрема Л. Таран [10, 119]. В одному зі своїх інтерв'ю письменниця пояснює екскурси у дитинство тим, що для неї «дитинство лишається як базова структура особистості, яка і донині залишається живлющим джерелом яскравих вражень про світ».

О. Забужко працює у стилі візуалізацій, про це свідчать наявні портрети у текстах. Все ж суттєвим є те, що перед нами постає подвоєно-роздвоєний образ автора-оповідача: «У чотирилітній свідомості так і відкладається: дядя Женя – особливий, у нього навіть очі різні! (Що гетерохромія очей в архаїчних спільнотах і справді викликала страх,

уважаючись за прикмету прохаськівського «непростого» – чарівника, знахаря, ворожбита, – і що світогляд дитини «від двох до п'яти» на шкалі історичного розвитку людства якраз і відповідає архаїчній, ранньоміфологічній стадії, – це «дядя Женя...»)» (збірка «І знов я влізаю в танк...»); в есеї «Євген Сверстюк: з незнищеного» [7, 288]. З одного боку, маємо те, що згадується самою О. Забужко, а з іншого – філософський коментар. У вибраній цитаті етнографічний аналіз (пояснення) поєднується з антропологічним описом-спогадом. Такі ситуації зустрічаються доволі часто, і вони подекуди стосуються не тільки періоду дитинства.

Щодо другої групи, то відзначу, що про літературу свого дитинства і письменників, цікавих їй у віці дитини, О. Забужко практично не має можливості писати в художніх творах, але есе такий матеріал постачають.

Як настільну книгу О. Забужко згадує «Вінні-Пуха». Пише, що цій книзі завдячує можливістю відкрито сприймати світ, вона заклала іронічне сприйняття себе. Так виокремлюється тема впливу книг на формування особистості (Есе «Ціна Вінні-Пуха») [8, 3]. Перед «Вінна-Пухом», дізнаємося, були книги О. Олесь, які для неї читав тато: «у дитинстві, коли тато читав мені вголос віршовану п'єску Олесь «Бабусина пригода», добре пам'ятаю, як гостро тоді переживалися всі перипетії зустрічі Бабусі з грізним Ведмедем...» (есе «Секрет популярности» [8, 9]). «Ностальгійну ніжність» до книги «Аліса в Країні чудес» Л. Керрола вона втілила у передмові до видання українською «Аліси в Країні чудес», вміщеного у збірці «З мапи книг і людей» [8, 2].

Зверненням до книг свого дитинства О. Забужко намагається ніби провести межу між тим, що популярне зараз, і тим, що було колись. Вона згадує «Алісу в Країні чудес», а також повертає дітей до англійського варіанту «Вінні-Пуха», цим самим показуючи спротив радянській, насаджуваній насильно, дитячій літературі.

У її есе також маємо згадки та описи початку творчого шляху, який припадав на юність, таких письменників, як О. Олесь (есе «Секрет популярности» [8, 9]), П. Тичина (есе «Три смерті Павла Тичини» [8, 12]). В есе «Поет і його ролі» О. Забужко акцентує увагу на дитячій поезії М. Вінграновського: «Невипадково таким потужним у доробку Вінграновського є геологічний пласт віршів «дитячих» – явище унікальне, гадаю, не лише в українській поезії (принаймні у відомих мені європейських аналога йому я не знаю!)». У її уяві «зі своїми дебютними «Атомними прелюдами» він постав перед ясні очі громади в такому готовому легендарному вигляді, що ніякому Маяковському й не мріяти» [8, 14].

Під час вивчення та огляду критичної літератури з'явилися підстави вважати, що есеїстика О. Забужко досліджена дуже мало. Всього було розглянуто двадцять п'ять фрагментів і вибрано найбільш показові. Перспективою подальших досліджень є літературні розвідки есеїстки письменниці.

Джерела:

1. Ваверчак Н. Ткаля, що тче національну пам'ять: [презентація книги «З мапи книг та людей»] / Н. Ваверчак // День. – 2013. – 12 лют. – С. 12.
2. Голобородько Я. Між романом та есеєм. Оксана Забужко / Я. Голобородько // Українська мова та література. – 2009. – № 9. – С. 6-7.
3. Гук О. Горизонти есеїстичного мислення у творчості Оксани Забужко : [Електронний ресурс] / О. Гук. – Режим доступу : <http://psl.onu.edu.ua/article/view/165837>. – (20.03.2020).
4. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека: український літературний постмодернізм / Т. Гундорова. – К. : Критика, 2013. – 263 с.
5. Данилівна О. Автобіографія як метажанр у творчості Оксани Забужко : дис. докт. філ. наук / О. Данилівна. – Режим доступу : http://file:///C:/Users/admin/Desktop/Vznu_fi_2013_3_12.pdf. – (20.03.2020).
6. Жінка як текст : Емма Андіївська, Соломія Павличко, Оксана Забужко : фрагменти творчості і контексти / Упоряд. Л. Таран. – К. : Факт, 2002. – 208 с.
7. Забужко О. «Ізнов я влізаю в танк...». Вибрані тексти 2012-2016 : статті, есе, інтерв'ю, спогади / О. Забужко. – К. : Комора, 2016 – 416 с.
8. Забужко О. З мапи книг і людей : збірка есеїстики / О. Забужко. – Кам'янець-Подільський : Meridian Czernowitz, 2012 – 376 с.
9. Забужко О. Хроніки від Фортінбраса : вибрана есеїстика 90-х / О. Забужко. – К. : Факт, 1999. – 340 с.
10. Таран Л. Сад Артеміді : [спогади про О. Забужко] / Л. Таран // Українська мова та література. – 2003. – Берез. (№ 10). – С. 12–13.